

Pratarmė

Šio numerio publikacijos telkiasi ties XX a. antros pusės lietuvių literatūra (straipsniai), karštomis dabarties literatūrologinėmis naujienomis (diskusija, recenzijos) ir mokslinę bendruomenę apėmusiomis melancholijos būsenomis („Nuomonių domino“). Šešių mokslo straipsnių autoriai įvairiais rakursais nagrinėja literatūros tekstus – nuo klasikos iki grafomanijos – ir juos supusius kultūros kontekstus. Kaip tik šie nauji rakursai, netikėtos metodologinės priemonės ir suteikia galimybę kitaip perskaityti net daugybę kartų eksploatuotus kūrinius arba į literatūrologinę apyvartą įvesdinti anksčiau netyrinėtus objektus bei reiškinius. Gintautės Žemaitytės pasirinktas plastinės semiotikos konceptas Vytauto Mačernio eilių ciklo „Vizijos“ vidiniam dinamizmui aptarti leidžia rasti paralelių su XX a. 3–4-ojo dešimtmečio lietuvių dailės (tapybos, grafikos) kūriniais ir konstatuoti epochos stiliaus atitikmenis skirtinguose menuose. Lingvisto Skirmanto Valento ekspansionizmas į literatūros mokslą jau kelintą kartą pasiūlo drąsias, kūrybiškas interpretacijas. Šįkart jo poetinės kalbotyros tyrimas skirtas „lingvistinio stebuklo“ sampratai ir jo apraiškoms dabarties poeto Vlado Braziūno kūryboje. Beveik algebriško lakoniškumo stiliaus straipsnyje Valentas atskleidžia poeto polilingvizmą – giluminę kelių kalbų sinchroninę koegzistenciją lietuviškai parašytuose Braziūno eilėraščiuose.

Tradicinis *Colloquia* interesus publikuoti straipsnius, naujoviškai interpretuojančius sovietmetį, šiame numeryje įgyvendintas trimis skirtingais tektais, kuriuos vienija arba sociologinės žiūros aspektas, arba atsigręžimas į to meto archyvus. Loreta Jakonytė imasi analizuoti vieną iš ankstyvojo sovietmečio ideologinių strategijų – tarybinio skaitytojo formavimą, aptaria valdžios institucijų, kritikos ir kultūros leidinių pastangas kryptingai veikti ir ugdyti sau parankų adresatą. Autorė svarstymus paremia konkrečia medžiaga – XX a. 4–5-ojo dešimtmečio žurnalo *Pergalė* ir laikraščio *Literatūra ir menas* archyvuose esančiais skaitytojų laiškais ir atsakymais į anketas. Taisija Laukkonėn straipsnyje „Tarp Glavlito Scilės ir užmaršties Charibdės: poeto Jurijaus Dubasovo karinė strategija“ nagrinėja rimtosios estetikos požiūriu marginalią, bet ne tik sovietmečiui charakteringą grafomano savivokos temą – Lietuvoje gyvenusio rusų poeto kultūrinę laikyseną, prieštaringą padėtį literatūros lauke, nestokojančią net komiškų situacijų. Neoficiozinis rašytojas Ričardas Gavelis apsakymų knygą *Įsibrovėliai*

išleido 1982 m., sovietinės epochos destrukcijos ir dekonstrukcijos finale. Jūratė Čerškutė pirmą kartą pritaiko dekonstrukcinį metodą šiems apsakymams, ypač pasakotojo figūrai, tirti. Intriguojantis yra straipsnio skyrius „Post scriptum“, kuriame archyviniais rašytojo dokumentais (Gavelio laišakai, užrašų knygutės, piešiniai) papildomai argumentuojami analitinės straipsnio dalies teiginiai. Trumpų prozos formų paplitimą dabarties literatūroje Aurelija Mykolaitytė sieja su XX a. pradžioje ėmusia stiprėti pasaulėvaizdžio fragmentacija ir rašytojų siekiu išsivaduoti iš įprastų pasakojimo kanonų. Gretindama lietuvių rašytojo Jaroslavo Melniko bei šveicaro Peterio Bichselio trumposios prozos kūrinius, autorė užsi-mena apie neprognozuojamus žanro lūkesčius ir primena giminingas trumpąsias formas (miniatiūra, išplėtotas aforizmas, trumpa esė, filosofinis anekdotas).

Šiame numeryje literatūrologų diskusijos objektas yra mokslo monografijų serijos „Ars critica“ septynios knygos (seriją leidžia Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas nuo 2008 m.). Pokalbio dalyviai konstatuoja, kad monografijos žanras tebėra gyvastingas, o į literatūros mokslą atėjo protinga jaunoji karta, kuri giliai ir naujais įrankiais „kabina“ literatūros gelmes, lanksčiai naudojasi kelių metodų patirtimi, todėl jų literatūros refleksiją galima apibūdinti kaip turiningą, struktūruotą, funkcionalią ir nenuobodžią. Serijos sandas „ars“ implikuoja kūrybiškumą – „literatūrologija irgi menas“. Savotiškas diskusijos tęsinys yra dvi publikacijos rubrikoje „Recenzijos“ – su „Ars critica“ ženklu išleistos Lauryno Katkaus (vertina Dalia Satkauskytė) ir Manfredo Žvirgždo (vertina Imelda Vedrickaitė) monografijas. Apžvelgdamas profesoriaus Vytauto Martinkaus sumuojantį viso gyvenimo opusą *Estetinė literatūros gyvybė* recenzentas Algis Kalėda ypač atkreipia dėmesį į teorines veikalo premisas ir vertybinį angažuotumą, o visą darbą regi kaip fundamentalią literatūros tyrimo programą. Elena Baliutytė recenzuoja stambų kolektyvinį straipsnių rinkinį, skirtą Sigitu Gedos (1943–2008) asmenybei ir kūrybai, išskeldama kai kuriuos poleminius momentus poeto asmenybės interpretacijose. Laura Laurušaitė aptaria originalią mokslininko Vigmanto Butkaus intelektualinių esė knygą *Šiaulių auto/topografija*, ryškindama knygoje brėžiamą kultūros plėtinių ir biurokratijos aklagatvių skirtį. Rubrikoje „Pokalbiai“ Donata Mitaitė kalbina italų lingvistą, baltistą, lietuvių literatūros vertėją Pietro Umberto Dinį.

Poleminis „Nuomonių domino“ rašinys kviečia mokslininkus nesiskirstyti į savipakankamas monadas, o daugiau domėtis kolegų darbais, ieškoti jungčių, bendrumo ir atliepties.

JŪRATĖ SPRINDYTĖ